

C Inleidende rubrieken

leerplansituering (max. 3 doelen)	☐ ZILL ☒ Op.stap ☒ Leer Lokaal ☒ Leerplan Go! ☐ RKG leerplandoelen: Op Stap G-routedoelen: 5.2.GL2.8 De leerlingen kunnen aangereikte bronnen over de bestudeerde historische periodes chronologisch ordenen: oudheid, middeleeuwen, hedendaagse tijd. Leer Lokaal: IDW tij2: B.8: Historische elementen/erfgoed uit de omgeving inventariseren en bespreken. IDW tij2: B.3: Aan de hand van een voorbeeld illustreren dat een actuele toestand, die voor kinderen herkenbaar is, en die door de geschiedenis beïnvloed werd, vroeger anders was en in de loop der tijden evolueert. Leerplan Go! GE.115 De leerlingen beschrijven de functionaliteit van historische bronnen. GE.221 De leerlingen tonen hun kennis over historische tijdsbegrippen in verschillende contexten.
concretisering leerplandoelen op leerlingniveau	- Ik kan vertellen dat de Eerste Wereldoorlog van 1914 tot 1918 duurde en dat we op 11 november de wapenstilstand herdenken. - Ik kan op een eenvoudig schema de twee kampen herkennen en enkele betrokken landen juist plaatsen. - Ik kan met foto's, voorwerpen en verhalen uitleggen hoe soldaten, burgers en dieren de oorlog meemaakten.
beginsituatie	
voorkennis van de klasgroep	De leerlingen kunnen vertellen wat ruzie en vrede betekenen. Ze weten mogelijk dat 11 november een feestdag is en herkennen soldaten, oude foto's of een klapproos. De begrippen Eerste Wereldoorlog, front, loopgraaf, niemandsland, kamp, wapenstilstand en herdenken zijn nieuw of nog niet stabiel gekend.
leerlingspecifieke gegevens	Zelf aan te vullen na overleg met de mentor: aantal leerlingen, taalniveau, gevoeligheden rond oorlog of vluchtverhalen, leerlingen die extra taalsteun, visuele steun of bewegingsruimte nodig hebben, en de concrete ondersteuning.
organisatie	Klasopstelling met vrije ruimte voor het vloerplan. Vooraf: bronfoto's en kaarten klaarzetten, landkaartjes onder stoelen bevestigen, twee kampen en niemandsland met schilderstape aanduiden, dierenkaartjes per duo klaarleggen en een demonstratietafel met water voorzien. Spreek een stiltesignaal en duidelijke looproutes af. Gebruik geen harde of onverwachte oorlogsgeluiden; kondig het korte geluidsfragment aan en bied een alternatief aan voor gevoelige leerlingen.
leerinhoud/kernbegrippen	Tijd: Eerste Wereldoorlog 1914–1918; meer dan 100 jaar geleden; wapenstilstand op 11 november 1918. Oorlog en vrede: oorlog is georganiseerd geweld tussen landen of groepen; vrede betekent dat er niet gevochten wordt. Een kinderruzie kan helpen om over conflict te spreken, maar is geen “kleine oorlog”.

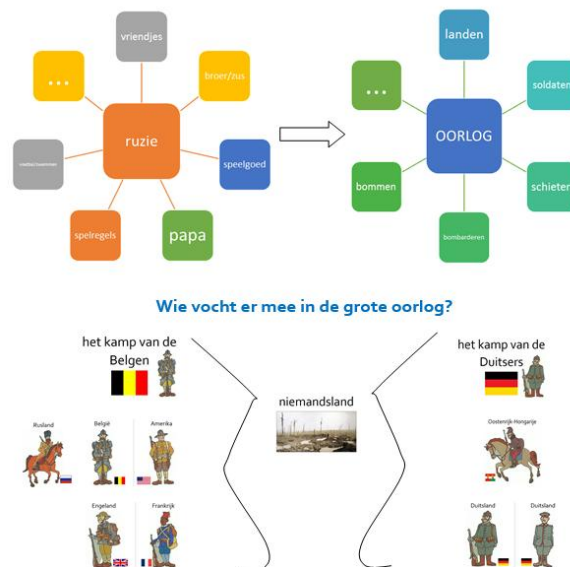
	• Kampen en ruimte: België, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, Rusland en later de Verenigde Staten tegenover Duitsland en Oostenrijk-Hongarije; front, loopgraaf en niemandsland. • Leven tijdens de oorlog: soldaten en burgers ondervonden gevaar, schaarste en verdriet. Paarden vervoerden mensen en lasten, honden zochten en waarschuwden, duiven brachten berichten. • Herdenken: wapenstilstand, klaproos, oorlogsmonument en Last Post. • Cruciale deelstappen: 1. bron waarnemen 2. voorkennis verwoorden 3. tijd situeren 4. kampen concreet opbouwen 5. ervaringen van mens en dier onderzoeken 6. kernbegrippen ophalen 7. betekenis van 11 november uitleggen.
bronnen (volgens APA-normen)	• Averbode. (2014). Zonnekind, 58e jaargang. Averbode. • Averbode. (2014). YO, 96e jaargang. Averbode. • In Flanders Fields Museum. (z.d.). Educatieve informatie over de Eerste Wereldoorlog. • War Heritage Institute. (z.d.). Eerste Wereldoorlog. • Eigen didactische uitwerking op basis van het oorspronkelijke lesvoorbeeld.

D Checklist didactische bouwstenen

1. Activeer relevante voorkennis. 2. Geef duidelijke, gestructureerde en uitdagende instructies. 3. Gebruik voorbeelden. 4. Combineer woord en beeld. 5. Laat leerstof actief verwerken. 6. Zoek manieren om te achterhalen of de hele klas het begrepen heeft. 7. Ondersteunen bij moeilijke opdrachten. 8. Spreid oefening met leerstof in de tijd. 9. Zorg voor afwisseling in oefentypes. 10. Gebruik toetsing als leer- en oefenstrategie. 11. Geef feedback die leerlingen aan het denken zet. 12. Leer je leerlingen effectief leren.	Fase 1	Fase 2
---	--------	--------

E Visuele ondersteuning (zelf ontworpen bordschema's, synthesesedia)

Lesdoel: Vandaag onderzoeken we wat de Grote Oorlog was, wie erbij betrokken was en waarom we 11 november herdenken.

F Lesverloop: Leerinhouden en didactisch handelen

Inleiding		
timing: 10 min. (noteer hier het klokuur)	werkvorm: onderwijsleergesprek, denken-delen-uitwisselen, bronwaarneming	onderwijs- en leermiddelen: familiefoto van Louis, tijdlijn, doelenbord, kort aangekondigd geluidsfragment, bord
Welke voorkennis wil je activeren? - oud en nieuw herkennen op een foto - ruzie, conflict en vrede in eigen woorden uitleggen		

1. Waarnemen van een historische bron

Kennismaking met de familie van Louis:

OG: Bekijk heel goed deze foto van de familie van Louis.
De Ik toont de foto van de familie van Louis en hangt deze op het bord.
De IIn bekijken aandachtig deze foto.

VS: ***Wat/wie zien jullie allemaal?***

- mensen, kinderen, ...
- Alfons, Rosa, Louis, Maurice, Julienne

Wanneer is volgens jullie deze foto genomen? Lang geleden?

- 100 jaar geleden
- gisteren

Waarom kan je dat zien? Wat kan je vertellen over de kleur en de kledij?

- zwart-wit
- de meisjes dragen schorten, de jongens een kostuum
- materiaal waaruit de kledij gemaakt is

Hoe voelen deze mensen zich? Hoe merk je dat?

- Verdrietig/boos (Julienne, Maurice)
- Blij (Louis, Rosa)

De lln verwoorden hun antwoorden en luisteren naar elkaar. De lk bevestigt positief of stuurt bij waar nodig.

LK: Dit is een foto van de familie van Louis. Louis zit net als jullie in het tweede leerjaar en hij woonde hier ongeveer 100 jaar geleden. Wist je dat Louis af en toe wel eens ruzie maakt?

2. Voorkennis over conflict, oorlog en vrede

Ruzie:

VS: **Wie van jullie heeft er al eens ruzie gemaakt en waarover ging dat dan?**

- Met mijn broer, zus, papa, ...
- Vriendjes op school, voetbal, zwemmen, ...
- Delen van speelgoed, tv kijken,
- Bepaalde spelregels, ...

Hoe hebben jullie dan ruzie gemaakt? Wat deden jullie dan?

- Roepen, duwen, slaan, dingen afpakken, wenen, ...

De lln verwoorden hun antwoorden, luisteren naar elkaar en de lk noteert mee aan bord (woordspin ruzie).

VS: **Met wie zou Louis wel eens ruzie durven maken? En waarover?**

- Met Julienne, Maurice, Alfons, ...
- Autootjes, speelgoed, ...

De lln verwoorden hun antwoorden en luisteren naar elkaar. De lk bevestigt positief.

LK: In de tijd dat Louis leefde, hoorden ze buiten ook een aantal geluiden. Luister even mee.

Kern		
timing: 30 min. (noteer hier het klokuur)	werkvormen: modelleren, onderwijsleergesprek, bewegingsopdracht, duowerk, demonstratie	onderwijs- en leermiddelen: tijdlijn en kaart van Europa in 1914, schilderstape, land- en soldatenkaartjes, beeldbronnen, dierenkaartjes, bordschema, wisbordjes of antwoorkaart
leerplandoelen: <aanvullen vanuit geselecteerde leerplan pagina 2>		

Oorlog:

- OG: Sluit jullie ogen en probeer zoveel mogelijk geluiden te horen en misschien zien jullie dan in jullie hoofd wel een film.
Wij doen dit in stilte.
Lk zet de geluiden (computer) aan, gaat rond en stuurt bij waar nodig.
- VS: **Wat hebben jullie allemaal gehoord? Horen wij deze geluiden vandaag ook nog?**
- Ontploffingen, bommen, sirenes, gewerschoten, mitraillette, voetstappen, stemmen, soldaten, ...
 - Terreurdreiging, Parijs, Brussel, ...
- Welke film hebben jullie gezien en waarover ging die?**
- Oorlogsfilm: ?
 - Terreur
- Wat is oorlog volgens jullie?**
- Vechten, landen, schieten, bombarderen, ...
- De lln verwoorden hun antwoorden, luisteren naar elkaar en de lk noteert aan het bord (woordspin oorlog). De lk bevestigt positief.*

Besluit:

- VS: **Wat gebeurde er allemaal in de periode dat Louis in het tweede leerjaar zat?**
- Er was oorlog, er werd gevochten, mensen gingen dood, er was weinig eten/drinken, ...
- Denk je dat hij nog naar school kon tijdens de oorlog? Waarom wel/niet?**
- Niet: omdat de school gebombardeerd was, er geen juffen of meesters waren, hij andere dingen moest doen
 - Wel: ze vochten niet in het dorp.
- De lln verwoorden hun antwoorden en luisteren naar elkaar. De lk bevestigt positief.*
- VS: **Hoe denken jullie dat die oorlog ontstaan is?**
- Eerst ruzie, dan oorlog
 - 2 landen die ruzie hebben
- VS: **Wat kan je me nu vertellen over ruzie en oorlog?**
- Ruzie = kleine oorlog
 - Ruzie = voor kinderen, oorlog = voor grote mensen
- De lln verwoorden hun antwoorden en luisteren naar elkaar. De lk bevestigt positief en stuurt bij waar nodig. Dit op basis van het BS waar het woordje ruzie klein geschreven is en het woord oorlog groot.*

- LK: Louis leefde in de tijd van de grote oorlog, 100 jaar geleden. Er waren toen ook mensen die eerst ruzie hadden met elkaar en die dat niet goed konden oplossen. Toen werd er iemand vermoord en zo is die oorlog ontstaan (in het kort). → **zoek zelf naar extra achtergrondinformatie!!!**

- Lk: wijst naar het **doelenbord**: "Vandaag onderzoeken we wat de Grote Oorlog was, wie erbij betrokken was en waarom we 11 november herdenken."

Wie vocht er mee in de oorlog? - concreet

LK: Tijdens de oorlog liepen er dus allemaal verschillende soldaten rond in het dorp van Louis. Hier vooraan heb ik geprobeerd om een deel van het dorp van Louis, waar er oorlog gevoerd werd, na te bouwen.

OG: Neem allemaal op mijn teken en in stilte het kaartje dat onder jullie stoel kleeft en leg het op je bank.
De lln voeren de opdracht in stilte uit. De lk helpt waar nodig en bevestigt positief.

OG: Jullie mogen allemaal op mijn teken en heel rustig als soldaat op de juiste plaats in het dorp komen staan. Op de grond ligt een blaadje waarop je kan zien waar je moet staan.
Neem je kaartje ook mee. Start
De lln voeren de opdracht in stilte uit. De lk helpt waar nodig en bevestigt positief.

VS: **Hoeveel kampen zijn er?**
- 2, 3 (niemandsland)
Vertel mij eens welke soldaten/landen er allemaal meevochten in de grote oorlog? In welk kamp zat dat land? Eventueel aanduiden aan op de kaart.
- Links (het kamp van de Belgen): Amerika, België, Frankrijk, Engeland en Rusland
- Rechts (het kamp van de Duitsers): Duitsland en Oostenrijk-Hongarije
De lln verwoorden hun antwoord en duiden eventueel aan op de kaart. De lk helpt, stuurt bij waar nodig en bevestigt positief.

VS: **Kijk eens goed naar jullie eigen soldaat. Hoe zien die soldaten er uit? Welke kleur en vorm hebben hun uniformen, helmen, schoenen, geweren, ...?**
- België (Gus): helm en jas → kaki
- Engeland (Fil): bruine tas, kaki vest
- Amerika (Jon): lichtbruine hoed en broek
- Frankrijk (Pol): rode muts en een blauwe vest
- Rusland (Bor): zwarte muts en laarzen
- Duitsland (Frits en Dolf): bruine pinhelm en laarzen
- Oostenrijk-Hongarije (Frans): rode broek en kraag
De lln bekijken hun eigen prent en verwoorden hun antwoorden. De lk helpt, stuurt bij waar nodig en bevestigt positief.

VS: **Hoe noemen wij het gebied tussen de twee kampen, waar niemand zit/staat?**
- Niemandsland
Zaten de soldaten dicht of ver van elkaar? Hoe komt dat?
- Dicht: omwille van het bereik van de toenmalige wapens.
Wat valt jullie op aan die frontlijn, grens? Hoe komt dat?
- Zigzag, niet recht: bescherming tegen bominslagen, ondergrond, rivier, voorwerp, ...

OG: Jullie mogen allemaal op mijn teken, rustig en in volledige stilte terug op jullie plaats gaan zitten.
De lln voeren de opdracht in stilte uit. De lk bevestigt positief.

Wie vocht er mee in de oorlog? – schematisch

OG: De kinderen die van mij een prent hebben gekregen mogen deze, op mijn teken, op de juiste plaats aan het bord komen hangen. De andere kinderen spelen voor juf of meester en steken hun vinger op als ze iets zien dat niet klopt.
De lk deelt de prenten uit, nodigt uit en helpt waar nodig. De lln met een prent komen deze aan bord hangen, de andere lln controleren.

LK: Herhaling en korte bespreking van het BS (in functie van de timing).

Dieren in de oorlog

LK: Louis had thuis ook een aantal dieren, maar deze zijn ze komen halen om mee te doen met de oorlog?

VS: Welke dieren denken jullie dat ze gebruikten tijdens de grote oorlog?

- Paarden, honden, katten, varkens, ezels, ...

Waarvoor werden die dan gebruikt?

- Vervoer, gezelschap, eten, ...

De IIn verwoorden hun antwoorden en luisteren naar elkaar. De Ik helpt, stuurt bij, deelt de kaartjes uit en bevestigt positief.

OG: Zoek op mijn teken per 2, 2 kaartjes die bij elkaar horen. Je hebt telkens een kaartje met tekst en eentje met een foto uit de oorlog.

De IIn zoeken per 2 naar de juiste combinaties. De Ik gaat rond, helpt waar nodig en bevestigt positief.

VS: **Welke dieren had Louis? Waarvoor werden ze gebruik?**

- Paard: Ik ben heel sterk. Ik vervoer mensen en zware lasten op mijn rug.
- Hond: Ik kan goed ruiken. Ik zoek gewonde soldaten in de loopgraven. Ik ben de trouwe vriend van de soldaten
- Duif: Ik kan heel snel vliegen. Ik ben de postbode. Aan mijn poot hangt een geheim briefje. Dat breng ik naar het kamp van onze vrienden.

De IIn verwoorden hun oplossingen en luisteren naar elkaar. De Ik controleert en hangt de grote prenten aan het bord.

Controle van begrip: Iedere leerling krijgt drie korte vragen via wisbordje of antwoordkaart: "Wanneer was de oorlog?" "Wat is niemandsland?" "Noem één dier en zijn taak." De leerkracht laat iedereen antwoorden, bespreekt misvattingen en herneemt zo nodig met tijdlijn, vloerplan of beeld.

Slot: evaluatie/reflectie/feedback		
timing: 10 min. (noteer hier het klokkuur)	werkvorm: individuele verwerking, wisbordjes, leergesprek en korte herdenking	onderwijs- en leermiddelen: papieren klaprozen, potloden, schaal met water, aangekondigd fragment van de Last Post

The last post:

LK: Na vier jaar kwam er op 11 november eindelijk een einde aan deze oorlog (vrede). Op de slagvelden konden er weer bloemen groeien en Louis kon weer naar school en spelen zoals voorheen.

VS: **Hoe noemen we die dag van vrede? Wanneer vieren we die?**

- Wapenstilstand = 11 november

Kent er iemand de naam van de bloemen die als eerste terug op de slagvelden groeiden?

- Klaprozen

De IIn verwoorden hun antwoorden en luisteren naar elkaar. De Ik stuurt bij waar nodig en hangt een prent van een klaproos op het bord.

OG: Jullie hebben in het begin van deze les allerlei dingen verteld over ruzie/oorlog. Jullie krijgen van mij een klaproos waar je zelf mag opschrijven met wie je het bv. weer wil goed maken of hoe dat je ruzie oplost. Als je klaar bent plooi je de blaadjes van de bloem naar binnen.

De IIn voeren de opdracht uit. De Ik geeft de opdracht en doet het plooien van de blaadjes voor.

OG: Jullie mogen op mijn teken en in stilte met jullie bloem rond de demonstratietafel komen staan.
De lln voeren de opdracht uit. De lk begeleidt en bevestigt positief.

OG: Terwijl jullie luisteren naar 'The last post' (zoek zelf extra achtergrondinformatie op) mogen jullie heel rustig jullie bloem in het bakje met water leggen en in stilte kijken wat er met onze wensen gebeurt.
De lln voeren de opdracht uit. De lk laat 'The last post' horen.

Eventueel als extra het werkblaadje 'in de loopgraven' klassikaal invullen.

G Reflectie na de les

Hebben de leerlingen het doel bereikt? Heb je het doel zichtbaar gemaakt naar de leerlingen? Kregen de leerlingen in de slotfase feedback over het/de vooropgestelde doel(en)?
Wat ging goed tijdens deze les? Waarom ging dit zo goed?
Waar liep je vast? Waarom denk je dat je vastliep? Wat deed je te weinig/te veel waardoor het vastliep?
Leg linken met de didactische bouwstenen waar je in deze les expliciet wilde op inzetten.

H Bijlagen

zelf ingevulde werkbladen (géén correctiesleutels uit de handleidingen), volledige presentatie.

België

Amerika

Duitsland

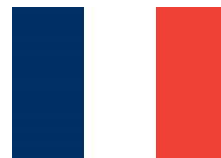
Duitsland

Engeland

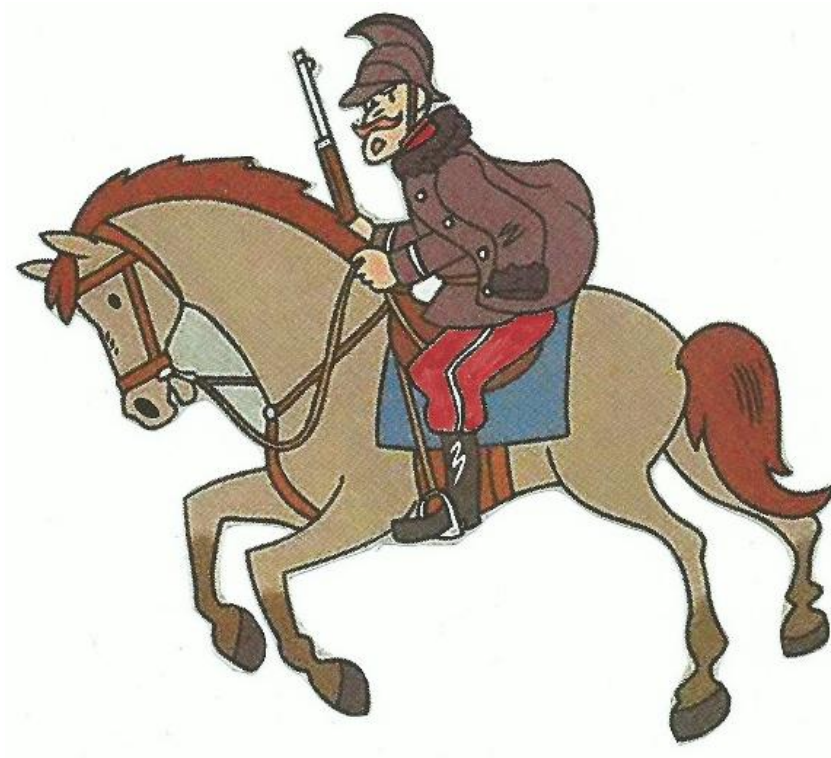
Frankrijk

Rusland

Oostenrijk-Hongarije

het kamp van de Belgen

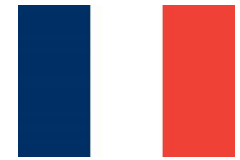
het kamp van de Duitsers

niemandslaan

het kamp van de Belgen

het kamp van de Duitsers

Ik kan heel snel vliegen.

Ik ben de postbode.

Aan mijn poot hangt een geheim briefje.

Dat breng ik naar het kamp van onze vrienden.

Ik kan goed ruiken.

Ik zoek gewonde soldaten in de loopgraven.

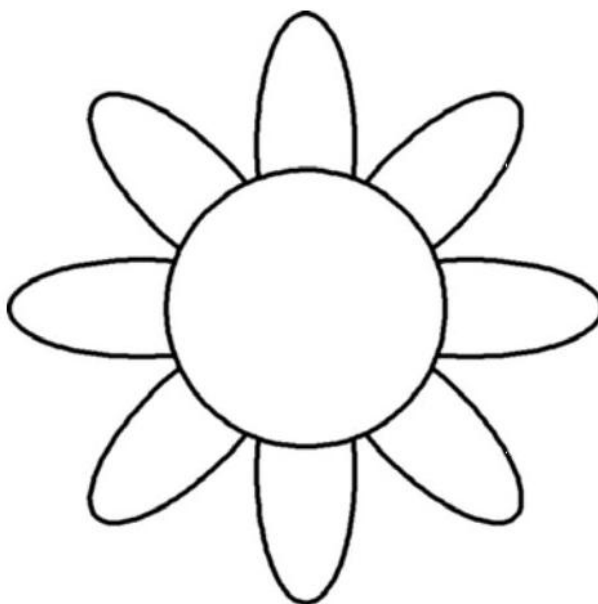
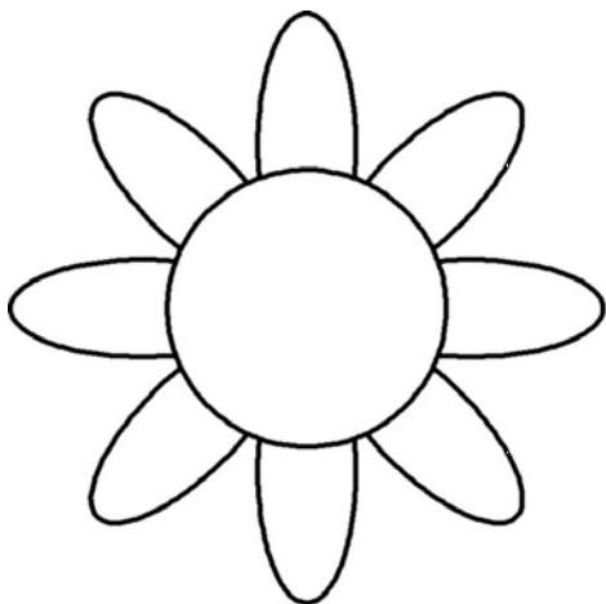
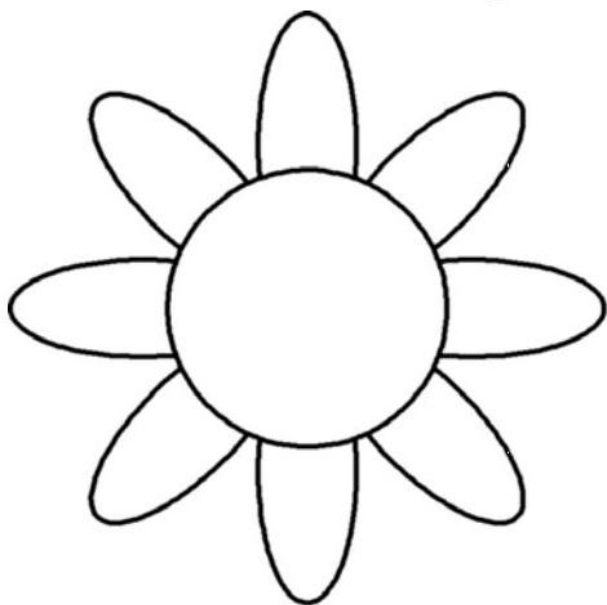
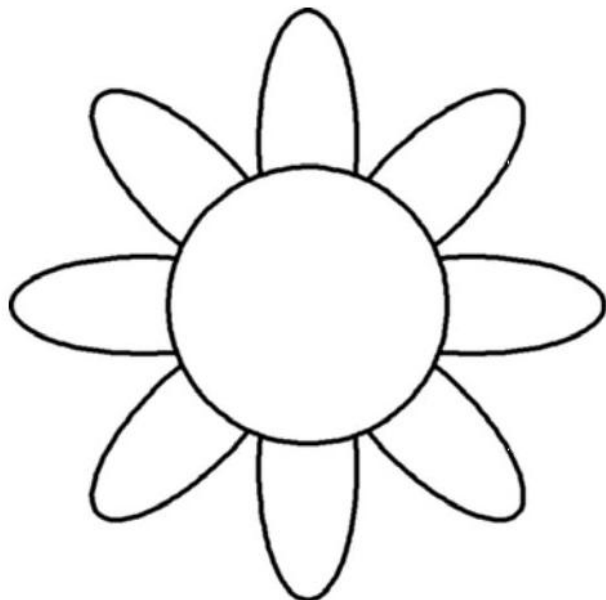
Ik ben de trouwe vriend van de soldaten.

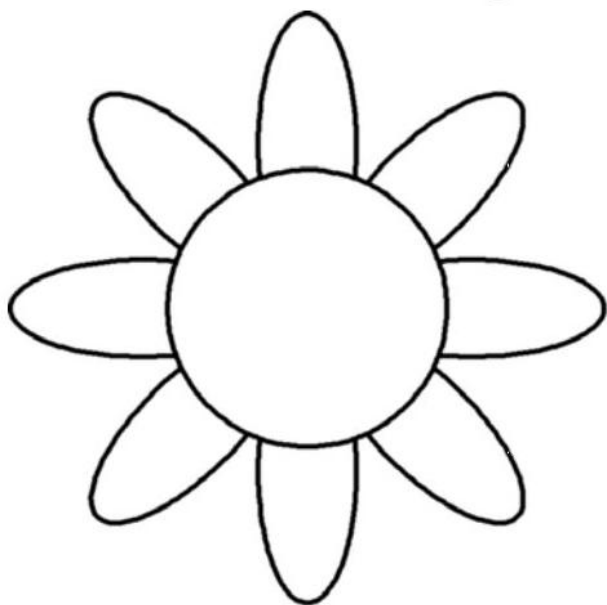
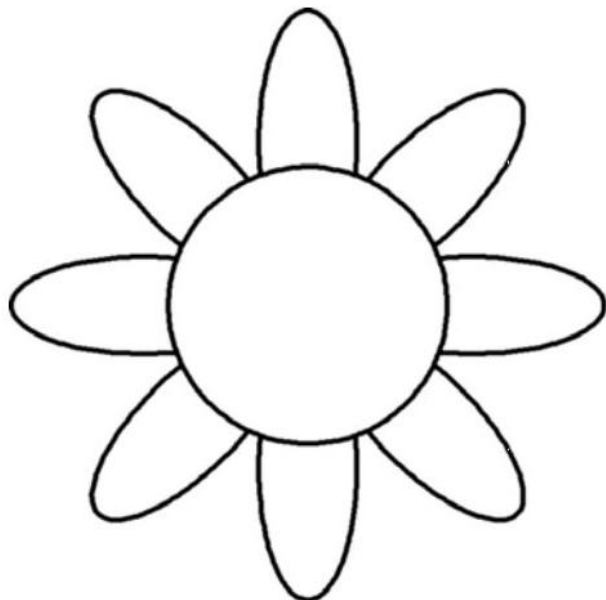

Ik ben heel sterk.

Ik vervoer mensen en
zware lasten op mijn rug.

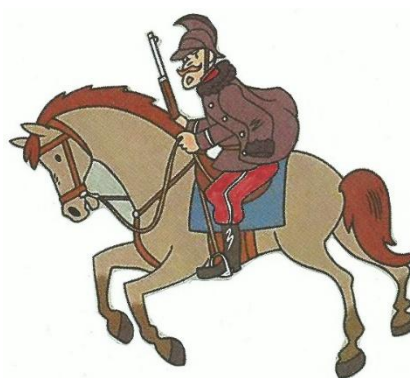
Last Post

<http://ibt.eerste-wereldoorlog.i-bookplatform.nl/blog/de-julicrisis-van-1914>

Samen school maken Ankerscholen en Lerarenopleiding LO in Synergie met Accent op ieders talent

Odisee - Campus Sint-Niklaas, Hospitaalstraat 23, 9100 Sint-Niklaas
stagebalosn@odisee.be - tel. 03 776 43 48, <https://stage.odisee.be/onderwijs/ebalosn/>

Samen school maken **Ankerscholen** en **Lerarenopleiding LO** in **Synergie** met **Accent** op ieders talent

Odisee - Campus Sint-Niklaas, Hospitaalstraat 23, 9100 Sint-Niklaas
stageebalosn@odisee.be - tel. 03 776 43 48, <https://stage.odisee.be/onderwijs/ebalosn/>

